

Sławomir NAŁĘCZ¹

PRACOWNICZE KASY ZAPOMOGOWO-POŻYCZKOWE

Niniejszy rozdział opiera się na analizach przeprowadzonych przez Krajowe Obserwatorium Gospodarki Społecznej w Instytucie Studiów Politycznych PAN. Analizowane dane pochodzą z przeprowadzonego przez służby statystyki publicznej badania organizacji non-profit wykonanego na formularzu SOF-1 w ramach Partnerstwa na Rzecz Rozwoju „Tu jest praca”. Badanie dotyczyło potencjału ekonomicznego, potencjału społecznego i wybranych kierunków działalności podmiotów zaklasyfikowanych w systemie ewidencji statystycznej REGON jako fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne i wybrane podmioty wyznaniowe. Dzięki uwzględnieniu w badanej populacji również jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, a sporządzających własny rachunek ekonomiczny (bilans), badaniem objęto także pracownicze kasy zapomogowo-pożyczkowe (PKZP) – ewidencjonowane przez statystykę publiczną jako nieposiadające osobowości prawnej stowarzyszenia lub inne organizacje społeczne. Badanie SOF-1 za 2005 rok przeprowadzono w drugim kwartale 2006 roku na próbie losowo-warstwowej, w której kasy stanowiły samodzielną warstwę. Operatem losowania była Baza Jednostek Statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego, w której na dzień 31 grudnia 2005 roku znajdowało się 898 kas oznaczonych jako podmioty aktywne. Z operatu tego wylosowano i przekazano do realizacji w terenie 112 kas, z czego uzyskano wypełnione formularze od 99 jednostek. Jedna kasa odmówiła udziału w badaniu, zaś pozostałe okazały się nieaktywne z powodu zakończenia lub zawieszenia działalności (odpowiednio 10 i 2 kasy). Ostateczny uzyskany wskaźnik realizacji badania wyniósł 99% (po wyłączeniu z procentowania jednostek nieaktywnych), dzięki czemu można uznać, że uzyskane wyniki z próby są reprezentatywne dla badanej zbiorowości pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych.

Szczegółowy opis procesu realizacji badania SOF-1 za 2005 rok, w ramach którego zrealizowano badanie PKZP zawarty jest w rozdziale „Opis, wnioski i rekomendacje metodologiczne z badania SOF 2006” w drugiej części publikacji.

¹ Autor koncepcji badania SOF 2006, nadzorujący realizację badania i odpowiadający za analizę wyników; koordynator Priorytetu Badawczego w Partnerstwie na Rzecz Rozwoju „Tu jest praca”, kierujący pracami Krajowego Obserwatorium Gospodarki Społecznej w ISP PAN w latach 2006–2008; adiunkt w Instytucie Studiów Politycznych PAN.

1. KONSTRUKCJA PRAWNA I LICZEBNOŚĆ KAS

1.1. Ramy prawne

Pracownicze kasy zapomogowo-pożyczkowe (PKZP) działają na mocy ustawy z dnia 23 maja 1991 roku o związkach zawodowych, zaś szczegółowe zasady ich działania określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1992 roku w sprawie pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w zakładach pracy (Dz. U. nr 100, poz. 502, ost. zm. W Dz. U. z 1996 r. nr 1, poz. 2). Przepisy te stanowią, że PKZP mogą być zakładane przez co najmniej 10 pracowników. Oprócz personelu zakładu pracy, w którym działa kasa, jej członkami mogą być także byli pracownicy zakładu, mający status emerytów lub rencistów.

Podobnie jak to ma miejsce w stowarzyszeniach, o wszystkich sprawach kasy decydują jej członkowie. Członkowie kształtują statut PKZP i dokonują wyboru organów wykonawczych i kontrolnych kasy (zarząd i komisja rewizyjna). Wszyscy członkowie PKZP traktowani są jednakowo, a ich głosy przy podejmowaniu decyzji liczone są z zachowaniem zasady jeden członek – jeden głos.

Dodatkowym elementem społecznej kontroli działalności kasy jest zapisany w ustawie nadzór ze strony związków zawodowych.

Zgodnie z paragrafem 6 ww. rozporządzenia celem kas jest udzielanie ich członkom pomocy materialnej w formie pożyczek długo- i krótkoterminowych oraz zapomóg – w miarę posiadanych środków – na zasadach określonych w statucie.

Działalność statutowa PKZP polega na gospodarowaniu środkami pieniężnymi w ramach tworzonych przez kasy funduszy. Są to w każdym wypadku co najmniej trzy fundusze:

- fundusz oszczędnościowo pożyczkowy – powstający z wnoszonych co miesiąc wkładów członkowskich, w wysokości ustalonej przez walne zebranie; fundusz jest przeznaczony na udzielanie pożyczek członkom kasy;
- fundusz rezerwowy – tworzony z wpłat wnoszonych przez członków wstępujących do PKZP, z odsetek od lokat terminowych i odsetek zasądzonych przez sąd, z nieodjętych zwrotów wkładów członkowskich oraz z subwencji i darowizn; fundusz ten jest przeznaczony na pokrycie szkód i strat, nieściągalnych zadłużeń oraz na odpis na fundusz zapomogowy;
- fundusz zapomogowy – powstający z odpisów funduszu rezerwowego oraz z dobrowolnych wpłat członków i innych wpływów określonych w statucie; środki tego funduszu służą udzielaniu zapomóg członkom PKZP w razie szczególnych wypadków losowych.

Kasy posługują się głównie wzajemnościowymi i nierynkowymi mechanizmami finansowania. Konstrukcja prawna PKZP zakłada, że głównym rodzajem pozyskiwanych środków finansowych są składki (wkłady) członkowskie, a jako uzupełniające źródło wy-

mieniane są dobrowolne wpłaty członków oraz darowizny i subwencje ze strony osób i podmiotów zewnętrznych. W katalogu środków pozyskiwanych przez kasy znajdują się też przychody mające bardziej rynkowy charakter: odsetki bankowe i opłaty wpisowe pobierane jednorazowo od nowych członków.

Kasa sama ponosi ekonomiczne ryzyko swego działania i w związku z tym walne zebranie może podjąć uchwałę o likwidacji kasy. Dodatkowo działalność kasy ulega zakończeniu, gdy liczba członków kasy spadnie poniżej 10 lub gdy zakład pracy, w którym kasa działa, ogłosi upadłość lub zostanie zlikwidowany.

Kasy nie czerpią zysku ze swej działalności. Wkłady członkowskie podlegają zwrotowi z chwilą ustania członkostwa w PKZP lub likwidacji kasy, a wszelkie dodatkowe dochody uzyskiwane w toku działalności kasy przeznaczane są na pokrycie ewentualnych strat z działalności pożyczkowej oraz na zapomogi.

Zgodnie z powołanymi wyżej uregulowaniami, koszty prowadzenia działalności statutowej PKZP (lokal, obsługa finansowo-księgową) ponosi zakład pracy, w którym działa dana kasa, natomiast prace zarządu, komisji rewizyjnej i ewentualnych innych organów kasy wykonywane są przez członków PKZP jako bezpłatna praca społeczna.

1.2. Liczebność pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych

W wyniku kontaktów z kasami wylosowanymi do badania SOF-1, udało się ustalić, że spośród 898 kas zarejestrowanych jako aktywne w Bazie Jednostek Statystycznych GUS 89% faktycznie istnieje i prowadzi działalność. Oznacza to, że na koniec 2005 roku liczba aktywnych, faktycznie działających kas wynosiła ok. 800.

2. POTENCJAŁ EKONOMICZNY PRACOWNICZYCH KAS ZAPOMOGOWO-POŻYCZKOWYCH

2.1. Personel

Pracownicze kasy zapomogowo-pożyczkowe nie zatrudniają własnego personelu płatnego. Korzystają wyłącznie z pracy personelu finansowanego przez zakład pracy, w którym działa dana kasa oraz z pracy społecznej członków organów PKZP.

2.2. Finanse

Środki finansowe pozyskiwane przez pracownicze kasy zapomogowo-pożyczkowe można podzielić na dwie kategorie zależnie od ich przeznaczenia. Pierwsza kategoria to środki z wkładów członkowskich przekazywane co miesiąc z wynagrodzeń członków kas. Środki te każdy członek otrzymuje z powrotem w momencie wycofania się z PKZP i dlatego nie można ich traktować jako przychód własny kasy, lecz jedynie jako swego rodzaju

czasowe zasilenie jej kapitału obrotowego (funduszu oszczędnościowo-pożyczkowego) przeznaczonego wyłącznie do udzielania niekomercyjnych pożyczek członkom kasy. Wedle danych, które udało się pozyskać od blisko połowy badanych PKZP, suma wkładów wniesionych w ciągu 2005 roku do przeciętnej kasy wyniosła ok. 89 tys. PLN, co w skali całej zbiorowości PKZP stanowiłoby kwotę blisko 72 mln PLN. Wkłady członkowskie stanowią ok. 91% procent wszystkich środków pozyskiwanych przez kasy.

Pozostałe 9% środków pozyskiwanych przez PKZP to kategoria środków bezzwrotnych służących finansowaniu kosztów działalności statutowej kasy. Przychody te (jako fundusz rezerwowy) pokrywają straty z działalności pożyczkowej, a pośrednio (jako odpis z funduszu rezerwowego) służą też finansowaniu zapomóg udzielanych członkom PKZP. Biorąc pod uwagę przeznaczenie i bezzwrotny charakter tych środków, można uznać je za przychody własne kas. Wysokość tych środków może być zarazem wskaźnikiem określającym poziom kosztów funkcjonowania (roczny budżet) kas. Wedle danych, które udało się pozyskać od jednej piątej badanych PKZP, kwota tak określonych przychodów przeciętnej kasy wyniosła za 2005 rok ok. 9 tys. PLN, co w skali całej zbiorowości PKZP stanowiłoby kwotę ponad 7 mln PLN.

Głównymi i najbardziej rozpowszechnionymi sposobami pozyskiwania przychodów własnych są mechanizmy rynkowe: opłaty od nowych członków („wpisowe”) oraz przychody z odsetek bankowych (odpowiednio 85% i 7% przychodów). Ponadto w jednej spośród 71 kas, które podały dane o przychodach, wystąpił przychód mający charakter odpłatnej działalności określony jako „prowizja od udzielonych pożyczek”. Był to przypadek odosobniony, jednak uzyskany przychód był relatywnie duży, przez co udział tego rodzaju przychodu w zbiorczych przychodach wszystkich kas zapomogowo-pożyczkowych wyniósł prawie 8%.

Przychody nierynkowe okazały się mało znaczącym źródłem wpływów. Subwencje czy zasilenia ze środków publicznych nie zostały wskazane ani razu przez badane PKZP, natomiast darowizna od osób fizycznych została wskazana, jako wykorzystywane źródło przychodów tylko przez niespełna 1% kas, które udzieliły informacji o swoich przychodach. Środki z darowizn stanowiły zaledwie ułamek procenta przychodów własnych PKZP (0,1%).

3. POTENCJAŁ SPOŁECZNY PRACOWNICZYCH KAS ZAPOMOGOWO-POŻYCZKOWYCH

3.1. Baza członkowska

Liczba członków pracowniczych kas zapomogowo pożyczkowych objętych badaniem wahała się od 10 do ponad 4000. Średnia liczba członków kasy (obliczona na podstawie danych, które podało 95% kas) wynosiła 242 członków. Średnia ta była ponad trzykrotnie większa od wartości środkowej (70 członków). Oznacza to, że istnieje stosunkowo nieliczna grupa kas mających większą niż średnia liczbę członków, podczas gdy połowa PKZP ma nie więcej niż 70 członków. Ogólna liczba członków wszystkich pracowniczych kas zapomogowo pożyczkowych oszacowana na podstawie powyższej średniej wynosi ok. 194 tys. osób.

3.2. Praca społeczna

Na pytanie o liczbę osób, które w ciągu 2005 roku dobrowolnie i bezpłatnie wykonywały pracę na rzecz kas zapomogowo pożyczkowych lub pracowały społecznie w strukturach kasy, uzyskano odpowiedzi od 82% badanych jednostek. We wszystkich przypadkach ww. praca społeczna była wykonywana nie przez zewnętrznych wolontariuszy, lecz przez członków kas i - jak można zakładać - polegała głównie na wykonywaniu obowiązków związanych z pełnieniem funkcji w organach statutowych kasy, takich jak zarząd lub komisja rewizyjna. Wskazuje na to niewielka liczba pracujących społecznie wykazana w ankietach. Liczba ta wahała się od 1 do 25 osób, przy czym średnia arytmetyczna wyniosła 5,2 osób pracujących społecznie, zaś wartość środkowa była tylko nieznacznie mniejsza (4 osoby). Ogólna liczba osób pracujących społecznie oszacowana na podstawie ww. średniej wynosi ok. 4,1 tys. osób².

W świetle informacji zawartych w ankietach, w trakcie przeciętnego miesiąca 2005 roku, pracujący społecznie członkowie przeciętnej kasy poświęcili na tę pracę łącznie około 13 godzin. W skali roku przekładało się to na sumę 153 godzin pracy społecznej wykonanej łącznie przez wszystkich członków przeciętnej kasy. Ta liczba godzin stanowi ekwiwalent rocznej pracy 0,08 pracownika pełnoetatowego. Obliczona na podstawie tych wskaźników praca społeczna we wszystkich PKZP odpowiada pracy ponad 60 pełnoetatowych pracowników.

4. FUNKCJE PRACOWNICZYCH KAS ZAPOMOGOWO-POŻYCZKOWYCH

4.1. Funkcja zatrudnieniowa

Pracownicze kasy zapomogowo pożyczkowe nie pełnią funkcji zatrudnieniowej, gdyż nie posiadają płatnego personelu. Finansowo-księgową i logistyczną obsługę działalności kasy prowadzą pracownicy działów finansowo księgowych zakładów pracy, w których działają PKZP.

4.2. Funkcja wspierania społeczności lokalnej

Pracownicze kasy zapomogowo-pożyczkowe w zdecydowanej większości przypadków mają lokalny zasięg działania: 62% z nich swoją działalnością obejmuje teren tylko jednej gminy, a kolejne 21% – teren większy wprawdzie niż gmina ale nie większy niż powiat. Zasięg przekraczający obszar jednego powiatu ma tylko co szоста PKZP (17%).

² Można podejrzewać, że liczba osób pracujących społecznie i dalsze wskaźniki pracy społecznej były w rzeczywistości wyższe, gdyż licząc najskromniejsze nawet składy zarządu i komisji rewizyjnej, liczba pracujących społecznie nie powinna być mniejsza niż 4–5 osób, podczas gdy 41% ankietowanych PKZP wykazało liczbę pracujących społecznie na poziomie poniżej 4 osób.

Mimo przeważnie lokalnego zasięgu działalności kas, ich przedstawiciele prawie nigdy nie postrzegają PKZP, jako instytucji mającej na celu wsparcie lub rozwój społeczności lokalnej (wspieranie społeczności lokalnej, jako cel działania kasy dostrzega tylko 3% ankietowanych przedstawicieli kas). Usługi pożyczkowo-oszczędnościowe świadczone przez kasy, a także wsparcie udzielane członkom kas w losowych przypadkach to oferta adresowana tylko i wyłącznie do ściśle określonych osób, tj. członków kas i ich rodzin. Silna koncentracja na tym właśnie zamkniętym zbiorze indywidualnych beneficjentów powoduje, iż usługi PKZP nie są na ogół postrzegane jako wsparcie społeczności lokalnej.

4.3. Funkcja świadczenia usług na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

Określając głównego adresata działalności PKZP trzeba podkreślić, że jedynymi bezpośrednimi beneficjentami kas są ich członkowie – tj. blisko 200 tys. relatywnie nisko wynagradzanych pracowników wraz z rodzinami. Zbiorowość ta w sensie ścisłym nie spełnia kryteriów definicji wykluczenia społecznego, jednak z powodu niskich dochodów jest to kategoria osób, które przy niekorzystnym zbiegu okoliczności stosunkowo łatwo mogą się znaleźć w spirali zadłużenia, zaległości w bieżących opłatach, utraty mieszkania itd. Działalność pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych spełnia wobec takich osób funkcję prewencyjnego wsparcia. PKZP świadczą znaczącą pomoc w utrzymaniu płynności napiętego budżetu gospodarstwa domowego poprzez udostępnianie tzw. chwilówek, pozwalających na spłacenie kumulujących się w jednym miesiącu wydatków bez konieczności kosztownego zadłużania się w komercyjnych instytucjach, jakimi są banki. Kasy służą też swoim członkom bezzwrotnym wsparciem finansowym w sytuacjach szczególnie trudnych zdarzeń losowych (w szczególności w przypadku śmierci członka kasy lub osoby z jego najbliższej rodziny).

4.4. Funkcja demokratyczna

Konstrukcja prawna pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych gwarantuje równe prawa wszystkich ich członków zarówno w zakresie udziału w głosowaniu nad uchwałami w czasie walnego zebrania członków, jak i w zakresie bycia wybieranym do władz PKZP.

Zgodnie z wynikami reprezentacyjnego badania kas na formularzu SOF-1, liczba członków uczestniczących w ostatnich wyborach władz pojedynczej PKZP wahała się na koniec 2005 roku od 5 do ponad 900 osób, zaś średnia liczba członków aktywnych wyborczo obliczona dla kas, które podały tego rodzaju informacje, wynosiła 68 członków (dane na ten temat podało 91% kas). Ogólna liczba aktywnych wyborczo członków wszystkich pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych oszacowana na podstawie powyższej średniej wynosiła blisko 47 tys. osób.

Zestawienie liczby członków biorących udział w wyborach władz kasy z ogólną liczbą osób należących do kas (194 tys.) pozwala określić zbiorczy odsetek aktywnych wyborczo członków PKZP na 28%.

Wskaźnik aktywności wyborczej członków kas jest bardzo zróżnicowany w zależności od wielkości kasy. W PKZP mających więcej niż 150 członków odsetek członków aktywnych wyborczo wynosi tylko 14%, natomiast w kasach o mniejszej liczbie członków odsetek uczestniczących w wyborach wynosił aż 72%.

4.5. Funkcja przedkładania interesu członków nad „interes kapitału”

Biorąc pod uwagę konstrukcję prawno-finansową i mechanizmy decyzyjne w pracowniczych kasach zapomogowo-pożyczkowych, trudno spodziewać się, aby funkcja przedkładania interesu członków kas nad „interes kapitału” nie była realizowana. Kasy nie posiadają możliwości generowania i dzielenia zysku, a o partycypowaniu w korzyściach, jakimi są pożyczki czy zapomogi, decydują równoprawni członkowie poprzez uchwalone zasady statutu oraz demokratycznie wybrane władze PZKP.

5. PERSPEKTYWY, WNIOSKI I REKOMENDACJE

5.1. Perspektywy rozwojowe

Przedstawiciele pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych wypełniający formularz SOF-1 zapytani zostali o zmiany zapotrzebowania na dostarczane przez ich organizacje usługi, a także o dynamikę wolumenu faktycznie dostarczanych usług (głównie odnosi się to do działalności pożyczkowej). Okazało się, że w porównaniu z rokiem poprzednim popyt na usługi świadczone przez kasy wzrósł w co szóstą jednostkę (16%), zmalał w pięciokrotnie mniejszej liczbie kas (3%), zaś w zdecydowanej większości PKZP (81%) – pozostał bez zmian.

Rozkład odpowiedzi na pytanie o zmianę w ilości usług faktycznie dostarczonych przez kasę w 2005 roku w porównaniu z rokiem poprzednim również odzwierciedlał przewagę liczby PKZP odnotowujących wzrost (14%) w stosunku do jednostek odnotowujących spadek wolumenu świadczonych usług (4%).

Przewidywania respondentów odnośnie ilości usług, jaką ich organizacje dostarczą w roku następnym (2006), były bardzo zbliżone do rozkładu odpowiedzi na pytanie o zmianę w zapotrzebowaniu na ich usługi między rokiem 2004 a 2005. Odsetek kas przewidyujących wzrost (13%) był sześciokrotnie większy niż odsetek jednostek spodziewających się spadku (2%), jednak zdecydowanie dominującą była frakcja PKZP nieprzewidyujących zmian w tym zakresie (85%).

Zarysowana w powyższych wynikach ograniczona tendencja wzrostowa w zakresie skali świadczonych usług nie wiąże się z przewidywaniami na zmianę sytuacji finansowej kas. Finansowy mechanizm funkcjonowania kas wydaje się działać sprawnie, niezależnie od przewidywanego w kilkunastu procentach PKZP wzrostu ilości świadczonych usług.

Tabela 1. Ocena zmian w ostatnim roku i perspektywy na rok przyszły w ocenie przedstawicieli PKZP (2005)

	Porównanie 2005 r. z rokiem poprzednim		Przewidywania na 2006 r. w porów- naniu z 2005 r.	
	Popyt na usługi świadczony przez kasę	Ilość usług dostarczanych przez kasę	Ilość usług, których kasa dostarczy	Sytuacja finan- sowa kasy
Wzrost / poprawa	16%	14%	13%	2%
Bez zmian	81%	82%	85%	96%
Redukcja / pogorszenie	3%	4%	2%	2%
Razem	100%	100%	100%	100%

Źródło: Badanie SOF-1 za 2005 r. Opracowanie: Sławomir Nałęcz.

5.2. Wnioski

Pod koniec 2005 roku w Polsce działało ok. 800 pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych. Kasy funkcjonują jako społeczna forma grupowego gospodarowania środkami finansowymi powierzonymi przez członków w celu udzielania sobie nawzajem wsparcia pożyczkowego oraz zapomóg losowych. Działalność merytoryczno-zarządcza oraz nadzór nad działalnością kasy opiera się na pracy społecznej członków, zaś koszty związane z obsługą techniczną i formalno-księgową są – z mocy korzystnych dla PKZP regulacji ustawowych – ponoszone przez zakład pracy, z którego wywodzą się członkowie kasy. Zasoby finansowe, którymi dysponują PKZP to w 91% środki powierzone przez członków jako fundusz oszczędnościowo-pożyczkowy.

Jedynymi właściwie kosztami ponoszonymi przez kasy są ewentualne straty na działalności pożyczkowej oraz odpisy na fundusz zapomogowy, z którego kasa jednorazowo wspomaga członków znajdujących się w trudnej, losowej sytuacji. Finansowanie tych kosztów opiera się na niewielkich przychodach własnych kasy (stanowią one tylko 9% całości środków pozyskiwanych przez kasę), pochodzących z odsetek od środków złożonych w banku i opłat za wpisanie do kasy nowych członków. Ze środków nierynkowych, takich jak darowizny, dotacje czy subwencje PKZP praktycznie nie korzystają.

Śpośród poddanych testowaniu funkcji społecznych kasy, PKZP nie spełniają funkcji zatrudnieniowej, nie świadczą także usług wspomagających zatrudnienie czy inkluzję społeczną ani też bezpośrednio nie wspierają społeczności lokalne. Kasy spełniają za to funkcję demokratycznego zarządzania (szczególnie dotyczy to kas o liczbie członków nieprzekraczającej 150 osób) oraz funkcję prewencyjnego wspierania rodzin pracowników

i emerytów zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym z powodu niskich dochodów. Dzięki działalności pracowniczych kas zapomogowo pożyczkowych blisko 200 tys. gospodarstw domowych pracowników o względnie niskich wynagrodzeniach może korzystać z krótko bądź długookresowych pożyczek pozwalających przetrwać bieżące problemy finansowe lub umożliwiających dokonywanie zakupu dóbr i usług o stosunkowo dużej wartości bez konieczności zaciągania drogich kredytów komercyjnych. Bardzo ważną rolą kas jest też udzielanie niezbędnego wsparcia w sytuacjach losowych, zwłaszcza w wypadku śmierci członka kasy lub osoby z jego najbliższej rodziny.

PKZP stanowią istotny mechanizm wspomagający płynność finansową nisko uposażonych rodzin pracowniczych lub emeryckich, zabezpieczający te rodziny przed wpadnięciem w w pułapkę zadłużenia, utraty mieszkania itd. W ten sposób kasy chronią znaczną grupę obywateli przed popadnięciem w ubóstwo i wykluczenie społeczne.

Prócz funkcji wsparcia osób o niskich dochodach oraz funkcji demokratycznej w kasach ma też miejsce realizacja funkcji prymatu interesów społecznych w porównaniu z typowym w wielu innych podmiotach dążeniem do maksymalizacji zysku. Demokratyczny i korporacyjny, a nie kapitałowy charakter kas powoduje, że w praktyce działania PKZP nie ma mowy o dominacji działań ukierunkowanych na maksymalizację zysku kosztem zaspokojenia potrzeb członków kas.

Podsumowując przedstawione powyżej cechy pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych, trzeba uznać je za ważny choć działający na stosunkowo niewielką skalę typ podmiotów gospodarki społecznej. PKZP w harmonijny sposób wykorzystują różne rodzaje zasobów społecznych (baza członkowska jest dla kas źródłem zasobów kapitałowych i pracy społecznej), umiejętnie korzystają ze wsparcia zewnętrznego (zakład pracy), będąc jednocześnie szkołą demokracji oraz zapewniając wsparcie materialne dla rodzin o niskich dochodach.

5.3. Rekomendacje

Ze względu na ważne funkcje społeczne kas, ich działalność – prowadzona obecnie na dość małą skalę – zasługuje na upowszechnienie.

Wydaje się, że istniejące obecnie regulacje prawne – w tym zwłaszcza powiązanie działalności kas z działalnością związków zawodowych – mogą stanowić pewną barierę dla rozwoju PKZP w przedsiębiorstwach prywatnych, gdzie działalność związków zawodowych napotyka na znaczne utrudnienia i gdzie same związki działają w bardzo ograniczonym zakresie.

Dodatkowo warto rozważyć, czy w pewnych sytuacjach nie należałoby dopuścić możliwości samofinansowania przez kasę jej działania. Mogłoby to zmniejszyć opór przedsiębiorców prywatnych przeciwko zakładaniu PKZP w ich przedsiębiorstwach (obecnie główne koszty działania kasy ponosi zakład pracy, w którym działa ta kasa).

Dla weryfikacji powyższych wstępnych rekomendacji w kolejnych badaniach PKZP warto umieścić pytanie o typ zakładu pracy, w którym działa kasa, a także warto włączyć pytania umożliwiające analizę barier i czynników wspierających tworzenie pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych.

BIBLIOGRAFIA

Rachunkowość pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych, „Zeszyty Metodyczne Rachunkowości” nr 8 z dnia 20.04.2007 r., Gorzów Wielkopolski: Wydawnictwo Podatkowe GOFIN 2007 (<http://www.gofin.pl/2,1533,81645.html>).